

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

หลายปีที่ผ่านมา กิจการจำนวนมากได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและธุรกิจรวมทั้งเทคโนโลยีทางสารสนเทศ (Burns and Vaivio, 2001) Shields (1997) ได้กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในองค์กร (เช่น โครงสร้างองค์กร หรือกระบวนการดำเนินงาน) และการเปลี่ยนแปลงในองค์กรก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการใช้ระบบบัญชีบริหาร ตัวอย่างเช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวัดค่าและการวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งการสื่อสารข้อมูลภายในและภายนอกองค์กร ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศส่วนใหญ่แสดงในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ อีคอมเมิร์ซและอินเทอร์เน็ต การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ต้องการการเปลี่ยนแปลงในการใช้ระบบบัญชีบริหาร (Burns and Vaivio, 2001)

วรรณกรรมทางบัญชีบริหารมากมายชี้ว่า การเปลี่ยนแปลงในระบบบัญชีบริหารมักจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ มีสภาพการแข่งขันสูง มีสภาพการถดถอยของเศรษฐกิจและมีกลยุทธ์การจัดการสมัยใหม่ (Innes and Mitchell, 1995; Libby and Waterhouse, 1996; Waweru et al., 2004) เนื่องจากการบัญชีบริหารมีบทบาทสำคัญในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลทางการบัญชีบริหารจะช่วยให้องค์กรสามารถระบุความต้องการในการเปลี่ยนแปลงและระบุหนทางในการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ (Atkinson et al., 1997)

ปัจจุบัน บทบาทของนักบัญชีบริหารในหลายองค์กรได้มีการเปลี่ยนแปลงจากผู้บันทึกบัญชีหรือผู้ควบคุมไปสู่การเป็นผู้สนับสนุนธุรกิจหรือที่ปรึกษาภายในธุรกิจและหน้าที่ของนักบัญชีบริหารเกี่ยวข้องกับงานหลายด้านขององค์กร เช่น ระบบสารสนเทศ กลยุทธ์และการจัดการ (Burns and Vaivio, 2001) ยิ่งไปกว่านั้น การใช้ข้อมูลทางการบัญชีภายในกระบวนการบริหารได้มีการ

เปลี่ยนแปลง ผู้บริหารมีการใช้รายงานทางการเงินในกระบวนการบริหารมากขึ้นและใช้ข้อมูลทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน (Burns and Scapens, 2000) ข้อมูลบัญชีบริหารได้กลายเป็นความรู้ที่จำเป็นและกระจายไปทั่วทั้งองค์กร เมื่อเครื่องมือทางการบริหารมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป การใช้ระบบบัญชีบริหารควรจะต้องมีการปรับปรุงให้เข้ากับสถานการณ์จริงด้วย (ควมณี โกมารทัตและวชิระ บุญยเนตร, 2551) ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางบัญชีบริหารจึงเป็นประเด็นที่สำคัญสำหรับนักวิชาการและผู้ปฏิบัติทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (Burns and Vaivio, 2001)

ในปี 2540 (ค.ศ. 1997) ได้เกิดสภาวะเศรษฐกิจถดถอยอย่างรุนแรงในประเทศไทย (Kunakorn, 2000) ทำให้ต้นทุนสินค้าเพิ่มสูงขึ้นและการแข่งขันทางการค้าที่รุนแรงขึ้น โดยเฉพาะจากประเทศที่มีแรงงานราคาถูก (รังสรรค์ หทัยเสรี, 2541; Abonyi, 1999) ซึ่งมีผลทำให้กิจการไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนองค์กร (The East Asia Analytical Unit, 2000) และต้องการกลยุทธ์ใหม่ๆ และการจัดการที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดต้นทุนและสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน (สรเสริญ วงศ์ช่อม, 2540) Ruttanaporn (2005: 119) กล่าวว่าบัญชีบริหารมีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงการจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพเพราะผู้บริหารและเจ้าของกิจการต้องการเครื่องมือการจัดการและข้อมูลที่ทันสมัย ซึ่งเครื่องมือในการจัดการก็ต้องอาศัยข้อมูลจากบัญชีบริหาร

การปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานของกิจการไทยเพื่อความอยู่รอดในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการใช้ระบบบัญชีบริหารในประเทศไทย นอกจากนี้ ยังไม่ปรากฏการศึกษาที่เกี่ยวกับประเด็นนี้มาก่อนในประเทศไทย ดังนั้นการศึกษานี้จึงมุ่งที่จะวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระบบบัญชีบริหารในประเทศไทยหลังเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 และเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ระบบบัญชีบริหารต้องใช้ระยะเวลาหลายปีในการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงระบบบัญชีบริหารที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2541- 2550

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงในระบบบัญชีบริหารในประเทศไทย
2. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระบบบัญชีบริหารในประเทศไทย
3. ศึกษาปัจจัยทำนายการเปลี่ยนแปลงในระบบบัญชีบริหารในประเทศไทย

สมมุติฐานของการวิจัย

H₀: ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกองค์กรไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง
ในระบบบัญชีบริหาร

H₁: ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกองค์กรมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง
ในระบบบัญชีบริหาร

ปัจจัยภายในองค์กรในการศึกษานี้ได้แก่ ความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร
ปัจจัยภายนอกองค์กรในการศึกษานี้ได้แก่ สภาพการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

ขอบเขตการวิจัย

(1) ขอบเขตด้านประชากร ประชากรของการศึกษานี้ ประกอบด้วยบริษัทที่จดทะเบียน
ในตลาดหลักทรัพย์ทั้งหมด จำนวน 479 บริษัท (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2553: ระบบ
ออนไลน์)

(2) ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงในระบบบัญชีบริหารที่เกิดขึ้น
ในช่วงปี 2541-2550 เนื่องจากปี 2540 เป็นปีที่ประเทศไทยเผชิญภาวะเศรษฐกิจถดถอยอย่าง
รุนแรง ส่วนปี 2541 คือปีหลังจากเผชิญวิกฤตเศรษฐกิจจึงคาดว่ากิจการไทยจะมีการเปลี่ยนแปลง
ในการใช้ระบบบัญชีบริหาร โดยตัวแปรที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการบัญชีบริหาร
ในการศึกษานี้คือ สภาพการแข่งขัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความสามารถในการเรียนรู้
ขององค์กร

ประโยชน์ที่ได้รับ

ผลของงานวิจัยนี้จะประโยชน์กับหลายองค์กรดังต่อไปนี้

(1) มหาวิทยาลัยพายัพ

ผลของงานวิจัยนี้จะเพิ่มพูนความรู้ในหลายๆวิชาในหลักสูตรปริญญาโททางการบัญชี เช่น
วิชาการบัญชีเพื่อการจัดการ (บช.603) วิชาการจัดการต้นทุน (บช.622) วิชาการบัญชีเพื่อการ
จัดการขั้นสูง (บช.724) วิชาสัมมนาทางการบัญชีเพื่อการจัดการ (บช.725) และวิชาระเบียบวิธีวิจัย

ทางการบัญชี (บข.604) นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรทางการบัญชีทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทและคาดว่าจะตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติภายใน 2 ปี

(2) วิชาชีพทางการบัญชี

การศึกษานี้จะเพิ่มพูนความรู้ทางด้านการบัญชีบริหารและจัดเตรียมข้อมูลสำหรับนักการบัญชีบริหารในการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพให้ตรงตามความต้องการของสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

(3) นักวิชาการทางการบัญชีบริหาร

ผลของการศึกษานี้จะเป็นข้อมูลสำหรับนักวิชาการทางการบัญชีบริหารในการพัฒนาความรู้ใหม่ๆ ในวิชาการบัญชีบริหารและหลักสูตรทางการบัญชี

(4) บริษัทในประเทศไทย

การศึกษานี้จะแสดงภาพการปรับตัวโดยรวมของบริษัทในประเทศไทยในทศวรรษที่ผ่านมา ผลของการศึกษานี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับบริษัทในประเทศไทยในการปรับปรุงกระบวนการบริหารในองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อความอยู่รอดอย่างยั่งยืนรวมทั้งเพิ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐศาสตร์

นิยามศัพท์เฉพาะ

ระบบบัญชีบริหาร	หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล การวัดค่า การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดการข้อมูลและการจัดเตรียมรายงานรวมทั้งการสื่อสารข้อมูลภายในองค์กร เพื่อใช้ในการวางแผน การควบคุม การประเมินผลการปฏิบัติงานและการตัดสินใจ รวมทั้งการคำนวณต้นทุนของสินค้า/บริการ หรือสิ่งอื่นๆ ที่ต้องการคำนวณต้นทุน ระบบบัญชีบริหารในการศึกษานี้จึงแบ่งเป็น 4 กลุ่มตามวัตถุประสงค์ทางการบริหารหรือตามหน้าที่ของกระบวนการบริหาร ซึ่งได้แก่ระบบการวางแผน ระบบการควบคุมและประเมินผลการปฏิบัติงาน ระบบการตัดสินใจและระบบต้นทุน
การเปลี่ยนแปลง	หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติในระบบบัญชีบริหาร ซึ่งได้แก่ การเพิ่มวิธีปฏิบัติทางบัญชีบริหารใหม่จากวิธีปฏิบัติที่มีอยู่เดิมหรือการใช้วิธีปฏิบัติทางบัญชีบริหารใหม่แทนวิธีปฏิบัติเดิมที่ใช้หรือการยกเลิกวิธีปฏิบัติทางบัญชีบริหารหรือการปรับปรุงวิธีปฏิบัติทางบัญชีบริหาร

ปัจจัยภายในองค์กร	หมายถึงสภาพแวดล้อมภายในองค์กร ซึ่งในการศึกษานี้ได้แก่ความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร
ปัจจัยภายนอกองค์กร	หมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร ซึ่งองค์กรไม่สามารถควบคุมได้ และจะมีลักษณะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในการศึกษานี้ ได้แก่สภาพการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี
ความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร	หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขององค์กรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป ก็จะสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโดยลงทุนในระบบบัญชีบริหารใหม่ๆ เป็นต้น
การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี	หมายถึงการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในด้านระบบสื่อสาร ระบบการทำธุรกิจออนไลน์ การเชื่อมโยงเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ต กระบวนการผลิต/บริการแบบอัตโนมัติและวงจรการผลิต/การให้บริการ เป็นต้น
สภาพการแข่งขัน	หมายถึงการแข่งขันในเรื่องความเติบโตของความต้องการในสินค้า/บริการ จำนวนคู่แข่ง คุณภาพ ราคาของสินค้า/บริการ ระบบมาตรฐานของสินค้า/การผลิต ความหลากหลายของสินค้า/บริการ ช่องทางการจัดจำหน่าย บริการหลังการขายและสินค้าทดแทนรวมถึงอิทธิพลทางการเมือง